

Margita Zakarija

Sveučilišna knjižnica u Splitu

Josip Lasić

Filozofski fakultet u Splitu

VINCENZO FORMALEONI I DALMATINSKA TOPONIMIJA U 18. STOLJEĆU

UDK

Pregledni rad

Požarevačkim mirom 1718. godine grad Imotski i sjeverozapadni dio Imotskog polja ulaze u sastav Mletačke Republike, a jugoistočni dio polja ostaje dijelom Bosanskog ejaleta i na taj je način umjetnom uspostavom granice područje Imotske krajine podijeljeno na mletačko (46 km²) s jedne i tursko (49 km²) s druge strane polja. Ta podjela već stoljećima znanstveno je, ali i fenomenološki, zanimljiva tema historijskih i geografskih, ali i jezikoslovnih istraživanja hrvatskih i svjetskih istraživača i znanstvenika. Rad talijanskog kulturnog djelatnika Antonia Vincenza Formaleonija (1742. – 1797.) kao i kapitalno djelo Alberta Fortisa Put po Dalmaciji (1774.) iznimno su važna povijesna i jezična građa za sagledavanje prostora i vremena južnog dijela Dalmacije kroz turbulentno 18. stoljeće. Putopisac, poligraf i tiskar Formaleoni izdao je u Veneciji 1786. godine djelo Topografia veneta, ovvero descrizione dello stato veneto u kojem je po prvi put dao sustavan popis naselja iz sastava mletačke provincije Dalmacije. To iznimno važno djelo za hrvatsku onomastičku znanost podijelio je po dalmatinskim regijama (Dalmazia veneta), a Imotska krajina je kroz toponime opisana u poglavlju Territorio D'Imoski s abecednim popisom svih naselja iz toga doba. Kako je znameniti Fortisov Put po Dalmaciji izdan dvanaest godina ranije, i Formaleonijeva i Fortisova slika dalmatinskog prostora u mnogim se dijelovima isprepliće. Pristupajući komparativno, Formaleonijev doprinos razvoju hrvatske imenoslovne znanosti nedvojbeno je značajniji upravo zbog Dizionario delle Citta, Castelli, Villaggi, Valli, Laghi e Monti sogetti al Regimento D'Imoski koji je glavna okosnica ovog rada, a i dokaz o živoj djelatnosti na polju toponimije u Dalmaciji u 18. stoljeću.

Ključne riječi: Vincenzo Formaleoni, Mletačka Dalmacija, Imotska krajina, toponimija.

V.A. Formaleoni u duhu talijanskoga prosvjetiteljstva

Talijanski kartograf i pisac, nakladnik i tiskar Vincenzo Antonio Formaleoni po mnogočemu utjelovljuje duh tipičan za kulturu 18. stoljeća. Pustolov nošen prosvjetiteljskim idejama mnogo je putovao stvarajući zanimljivu osobnu mapu zemalja i gradova: od rodne Piacenze, preko Venecije, Egipta, Turske do Francuske pa sve do smrti u mantovanskom zatvoru. Biografi ne uspijevaju preciznije rekonstruirati njegova prva putovanja po Mediteranu iz razdoblja od 1772. do 1775. godine, ali se slažu kako je njima motivirana Formaleonijeva vrijedna tiskana ostavština.

U publicistički najplodnijem razdoblju između 1775. i 1792. godine pisao je pustolovne romane, studije o povijesti pomorstva, hidrografske studije, surađivao je u izradi važnog kartografskog dokumenta iz 18. stoljeća – *Gran carta del Padovano*, a samostalno je izradio i studije o povijesti i topografiji regija Venecije i Bergama. Iz današnje perspektive najbolje su vrednovana djela iz područja geografije.

Godine 1780. počinje Formaleonijeva tiskarska i nakladnička aktivnost obilježena prosvjetiteljskim načelima koja se iščitavaju i u njegovom spisateljskom radu s vidljivom namjerom da se “iskorijene predrasude, podučiti i zabavi”¹. Prijevodi djela francuske književnosti te putopisna i geografska literatura u središtu su Formaleonijeva zanimanja pri čemu je koncept putovanja usklađen s prosvjetiteljskom idejom “putovanja kao lijeka protiv nacionalnih predrasuda” (Jancourt, cit. prema M. Bressan²). U tom je kontekstu i prijevod djela *Abrégé de l’histoire générale des voyages – Compendio della storia generale dei viaggi* Jeana Francois de La Harpea. Radi se o egzemplarnom djelu iz francuskoga prosvjetiteljstva, a priče su to o putovanjima i istraživačkim pohodima iz različitih epoha povijesti. Četrdeset i dva sveska de La Harpeovog djela V. Formaleoni je preveo i obilato popratio bilješkama i podacima iz vlastitih istraživanja. Prijevod prvoga izlazi 1781., a posljednja četiri sveska 1786. godine.

V. Formaleoni i A. Fortis o kontinentalnoj Dalmaciji s kraja 18. stoljeća

Četiri tiskana sveska *Compendia* nisu bili samo prijevodi i arhivski materijal već izvorni Formaleonijev uradak pa ih je godinu dana kasnije (1786.) objavio i kao samostalnu publikaciju pod naslovom *Topografia veneta, ovvero Descrizione dello stato veneto secondo le più autentiche relazioni e descrizioni delle provincie particolari dello Stato marittimo e di Terra-ferma*. Koristeći se u sastavljanju svezaka različitim izvorima³ autor opisuje venecijansku državu i sve njezine pokrajine pa

¹ Prijevod na talijanski jezik: “sradicare i pregiudizi, istruire, dilettere”

² M. Bressan. Il viaggiatore illuminato. Dostupno na: <http://www.artericerca.it/Pubblicazioni/Il%20viaggiatore%20illuminato%20-%20Marina%20Bressan.htm> pristup: 27. 8. 2010.

³ M. Infelise posebno ističe korištenje bibliografske građe znamenite Biblioteche Marciane, a više na: http://www.treccani.it/Portale/sito/catalogo/biografia_italiana/dizionario_bibliografico_degli_italiani/, pristup 27. 8. 2010.

tako i cijelu regiju Dalmaciju. Na kraju svake geografske cjeline navodi popis naselja (*Dizionario delle città, ...*). Samoju *Topografii* prethodi opsežan uvod naslovljen *Discorso preliminare sopra l'Italia* u kojem iznosi tadašnje političke probleme Italije, opisuje socijalne, spolne i obrazovne nejednakosti, kritizira utjecaj onodobne crkve na slobodu mišljenja, a i problematizira pitanje korištenja narodnoga jezika. Kroz cjelokupan uvodni dio izlaže temeljna načela na kojima počiva njegov osobni kulturni angažman, a koja su nužna i za razumijevanje *Topografie venete* i za korespondiranje iste prema višestruko utjecajnijem tekstu u hrvatskoj kulturi – Fortisovom *Putu po Dalmaciji*.

Nesporno je kako je Fortisov *Put po Dalmaciji* iz 1774. godine glavni izvor na osnovi kojeg V. Formaleoni piše o Dalmaciji. Međutim, do danas nisu poznata svjedočanstva o bilo kakvoj komunikaciji između A. Fortisa i V. Formaleonija niti se sa sigurnošću tvrdi je li se A. Fortis ikada susreo s Formaleonijevim tekstom iz 1786. godine, tiskanim dvanaest godina nakon njegovoga *Putu po Dalmaciji*.

Talijanski proučavatelji ne definiraju V. Formaleonija kao Fortisovog nastavljača ili literarnog sljedbenika već, primjerice, Valentinelli⁴ navodi kako se V. Formaleoni većinom koristi Fortisovim informacijama. Istodobno mu priznaje i hvalevrijedan rad jer kaže kako se radi o “vrlo cijenjenom djelu, posebno za do tada slabo i nikako opisanu mletačku regiju Dalmaciju”⁵. Smatra nadalje kako njemački autor Johann Christoph Maier plagira Formaleonijev tekst čime mu nedvojbeno priznaje originalnost nad autorstvom *Venete*. Osim Valentinellija i L. Giurgevich⁶ hvali Formaleonija opisujući njegov tekst kao “novo korištenje teksta”, “preradbju starog” i “transpoziciju”⁷ u novoj paradigmi.

Postupak kojim V. Formaleoni intervenira u Fortisov tekst jest pojednostavljanje jezičnoga izričaja: izbjegava tehničke izraze i mijenja ih jednostavnim riječima svakodnevnoga govora. Razvoj i unapređenje znanstvene terminologije A. Fortisu je iznimno važno – V. Formaleoniju je, s druge strane, važnija čitljivost teksta i pitkost jezika i zato u potpunosti uklanja znanstveno definirano nazivlje i popratna objašnjenja istoga. Provodi potpunu redukciju fusnota, grčko-latinskih citata i komparativnih filoloških razmatranja. Etnografija uzmiče pred kartografijom: V. Formaleoni piše topografski rječnik i pristupa Fortisovu tekstu kao kartograf. Nauštrb etimološkim objašnjenjima dalmatinskih toponima daje njihov sustavan abecedni popis.

Struktura rada također slijedi kartografsku logiku. V. Formaleoni ne oblikuje opisne cjeline prema geografskim cjelinama u prirodi već ih koncentrira oko urbanih središta i otoka. “Nosivi” element opisa je opozicija obalne i kontinentalne Dal-

---

⁴ G. Valentinelli. *Bibliografia della Dalmazia e del Montenegro*. Zagabria, 1855. str. 36

⁵ “Opera di molto credito, specialmente in Dalmazia”. Idem, str. 36

⁶ L. Giurgevich. *Il viaggiatore ideale di Alberto Fortis*. Trieste, 2007.

⁷ Više na: <http://www.openstarts.units.it/dspace/bitstream/10077/2607/1/TESI.pdf>, pristup: 27. kolovoza 2010.

macije pa tako nastaju toponimski parovi Split – Sinj, Zadar – Knin i Makarska – Imotski. Upravo je topografsko opisivanje područja oko grada Imotskog⁸ pokazatelj kako V. Formaleoni ne koristi izravne izvore iz Fortisovog *Puti*, Formaleonijevi toponimi abecedno su popisani bez popratnih etimoloških objašnjenja čime se uvrštava u prvi poznati rječnik toponima dalmatinskoga zaleđa.

Vincenzo Formaleoni i sociolingvistika dalmatinskoga zaleđa

Za razumijevanje Formaleonijeve toponimske ostavštine opisane u *Dalmazii Veneti – Territorio d'Imoski* važna je socidemografska i politička odrednica osamnaestostoljetne situacije u Dalmaciji – promjena konteksta u odnosu na prethodna razdoblja uz teritorijalno širenje. U novonastalim okolnostima, označenim dokidanjem gospodarskoga monopola nad Jadranom te gubljenjem političke moći u vanjskopolitičkim odnosima, Mletačka Republika bila je primorana redefinirati interese i politiku⁹. U tom procesu osvješćivanja novonastale situacije Dalmacija je za Republiku postajala sve važnijom. Reformska nastojanja u Veneciji u konačnici nužno valja promatrati u kontekstu autentičnih socijalnih i reformsko-prosvjetiteljskih poticaja. Zahvaljujući novoj ulozi Dalmacije, koja i simbolički dolazi do punog izražaja, uspjeh ranih modernizacijskih reformi i organizacija uprave na novostečenom posjedu trebali su u reformskim projektima poslužiti kao paradigmatički model i jamstvo opstanka Republike u budućnosti.

Potpisivanjem mira u Srijemskim Karlovcima 1699. godine i na temelju zaključaka Požarevačkog mira (1718.) Venecija je dobila, a potom i konsolidirala u svoj sastav cijelu današnju Dalmaciju, od Velebita na sjeveru, preko Dinare u središnjem dijelu pa sve do današnje crnogorske granice, uključujući i bokokotorski zaljev (Sapieha 1983:112). To spajanje u novu, homogenu zajednicu bila je prilika za novu politiku i nove smjernice u razvoju kontinentalnoga dijela dalmatinskog areala razorenog i opljačkanog u višestoljetnim turskim pohodima. Velik dio novopripojenog mletačkog prostora naselili su turski prebjezi s područja današnje Hercegovine, a na novome području dočekale su ih ranije naseljene ratarsko – stočarske morlačke zajednice¹⁰. Usljed asimilacije tijekom druge polovice 18. stoljeća dolazi do miješanja jezičnih supstrata unutar različitih genetskih slojeva i skupina: dalmatinskog, ilirskog i veneto talijanskog jezika.

Mijenjanje i širenje granice događalo se postupno, nova područja dobivala su imena, a proširivanje je trajalo kroz tri faze¹¹:

⁸ Formaleoni je područje tadašnje Imotske krajine opisao kroz četrdeset i četiri toponima u dijelu *Dalmatia Veneta – Territorio d'Imoski* (241-247) i na taj način po prvi put je u obliku rječnika opisana i popisana toponimija toga dijela Dalmacije.

⁹ Analizu promijenjenog konteksta kontinentalne Dalmacije s kraja 18. stoljeća detaljno je opisao Larry Wolff u knjizi *Venice and the Slavs* (str. 228 – 276)

¹⁰ Više u: Larry Wolff, *Venice and Slavs – The Discovery of Dalmatia in the Age of Enlightenment*, Stanford University Press, California 2001.

¹¹ Više u: Fuerst – Bjeliš i Zupanc (2007: 41-52)

Stvaranje Linee Nani – Aquiste Vecchie (prvo desetljeće 18. st.) – jadranska zona s otocima

Formiranje zone Aquisto Nuovo – Nouvissimo – Linea Grimani – Linea Moce-nigo (od 1718. do 1725.) – uz postojeće područje priključena je i Dalmatinska za-gora i (Knin, Vrlika, Sinj, Zadvarje, Vrgorac) i Boka kotorska

Tridesetih godina 18. st. u pravni posjed Mletačke Republike ulazi područje oko Imotskog i Metkovića, a zapadni dio Hercegovine prepušten je Turcima

Od tada Mlečani utvrđuju grad Imotski kao najjistureniju točku prema granici s Turskom, a iz tog vremena datira i sadašnja granica s Hercegovinom pa se i u kon-tekstu povijesne sociolingvistike od toga doba mogu pratiti jezične promjene vid-ljive u toponimskome registru dalmatinskoga zaleđa.

Uspostavom slabe uprave mletačka vlast novopridružena dalmatinska područ-ja počinje shvaćati kao provincije potencijala i prosperiteta. Odlaskom Turaka po-dručje Imotske krajine i Zabiokovlja¹² ostaje opustošeno, pisana ostavština neznat-na je, crkveni i ostali pisani dokumenti popaljeni i uništeni, a društvene, time i jezične, prilike sporadično su i kroz kolektivnu sliku opisivane u tekstovima Andri-je Kačića Miošića i Filipa Grabovca. Otegotne okolnosti, međutim, nisu umanjile kretanja mletačkih putopisaca, kartografa i kroničara kroz zabiokovsku Dalmaciju, već naprotiv, novoosvojena područja izazivala su velik broj pismenih avanturista s one strane Jadranskoga mora. Jedan od takvih bio je i Vincenzo Formaleoni iako se sa sigurnošću ne može tvrditi je li i kada je uopće proputovao, a nakon toga i popi-sao toponime današnje Imotske krajine¹³.

“Uzburkano” jezično područje iskazano toponimima

Zbog povijesnih i političkih događaja jezične prilike kontinentalnog dijela Dal-macije moguće je promatrati u kontekstu povijesno-poredbene lingvistike i kroz tumačenje hrvatskog kulturnog identiteta. Analiza odnosa među nositeljima iden-titeta (jezika, etnosa, rase, vjere) te njihova odnosa prema kulturnoj baštini otvara mogućnosti različitih interpretacija teorija o etnogenezi naroda i etničkih skupina na promatranom geografskom prostoru. U tom smjeru ide i promatranje toponima koji, gledano s jezičnoga aspekta, ocrtavaju stvarno stanje novopripojenih područ-ja zabiokovske Dalmacije Mletačkoj Republici.

Zemljopisna imena – toponimi nositelji su jezičnih i izvanjezičnih podataka o povijesti naroda koji su živjeli u prošlosti. Toponimi pokazuju znatno veću jezičnu otpornost od apelativa (Šimunović 1986:110) i svojim “okamenjenim” likovima svjedoče o etnojezičnoj simbiozi Hrvata s različitim jezičnim zajednicama s kojima

---

¹² Za bolje razumijevanje geografskog i sociolingvističkog konteksta Zabiokovlje je opisno širi i kompleksniji areal od geografskoga opisa Imotska krajina.

¹³ Mate Šimundić usputno u opisivanju toponima Imotske krajine, ne i Zabiokovlja, spominje For-maleonija, a više na: <http://imotacaffe.yuku.com/topic/2816>, pristup 28. kolovoza 2010.

su kroz povijest dolazili u dodir. Sva su imena, pa tako i toponimi, nositelji identiteta svojih imenodavaca. Imena odražavaju jezično-povijesni i kulturno-socijalni kontekst u kojem su nastala i iz njih se iščitavaju stariji jezični slojevi i zaboravljeni postupci i razlozi imenovanja (Frančić 1998:452). Na toponimima je moguće analizirati jezične dodire i etnojezična prožimanja na kontinentalnom dijelu Dalmacije kroz društveno i politički “uzburkano” 18. stoljeće.

Rad poligrafa i tipografa Antonia Vicenza Formaleonija u djelu *Topografia veneta, avvevo descrizione dello stato veneto* autentičan je pokazatelj prilika kroz toponimsku sastavnicu s kraja 18. stoljeća. Na gotovo šesto stranica *Topografie* abecednim popisivanjem velikoga broja naselja opisana je mletačka istočna strana Jadrana. Poglavlje *Dalmazia veneta – Territorio D’Imoski* slikovito opisuje teritorij novopripojenih područja Zabiokovlja nakon čega slijedi abecedarij toponima. V. Formaleoni je poglavlje naslovio *Dizionario delle Citta, Castelli, Villaggi, Valli, Laghi e Monti soggetti al Regimento D’Imoski* kojim je dan popis četrdeset i pet zabilježenih toponima imotskoga areala:

REGGIMENTO D’IMOSKI (1786.)	IMOTSKI I OKOLICA (2010.)
Biorine, Villaggio	Biorine, selo
Bitrin, Villaggio	nepoznato
Camemost, Villaggio	Kamenmost, selo
Cerinpoglie, Villaggio	nepoznato
Cernogorci, Villaggio	Crnogorci, zaselak
Cifluch, Villaggio	nepoznato
Cista, Villaggio	Cista, općina
Castricich, Villaggio	nepoznato
Dobragh, Villaggio	Dobranje, selo
Dobrigh, Villaggio	nepoznato
Gera, Villaggio	nepoznato
Glavina, Villaggio	Glavina, selo
Godin Superiore, Villaggio	nepoznato
Grab, Monte	Grab, planina
Grabovaz, Villaggio	Grabovac, selo
Imoski, Città	Imotski, grad
Loquiz, Villaggio	Lokvičići, općina
Loverch, Villaggio	Lovreć, općina
Magnaruzi o Margnauzi, Villaggio	Mrnjavci, zaselak
Meudolaz, Villaggio	Medov dolac, selo
Nebrisevaz, Villaggio	Nebriževac, selo
Nicalich, Villaggio	Nikolići, zaselak
Otocvignaschi, Isola	Otok
Podbabie, Villaggio	Podbablje, općina

REGGIMENTO D'IMOSKI (1786.)	IMOTSKI I OKOLICA (2010.)
Podi, Villaggio	nepoznato
Poglizza, Villaggio	Poljica, općina
Postragn, Villaggio	nepoznato
Prolosaz, Villaggio e Lago	Proložac, selo
Raschiane, Villaggio	Rašćane, selo
Riciz, Villaggio	Ričice, selo
Runovich, Villaggio	Runovići, selo
Sliuno, Villaggio	Slivno, selo
Studenze, Villaggio	Studenci, selo
Submali, Villaggio	nepoznato
Subveli, Villaggio	nepoznato
Suilich, Villaggio	nepoznato
Thzia, Fiume	nepoznato (rijeka)
Tutinze, Villaggio	nepoznato
Verban, Villaggio	nepoznato
Verdo Superiore ed Inferiore, Villaggio	nepoznato
Verlicca, Villaggio, e Fiume	Vrljika/Vrlika, rijeka (ne i selo)
Vignane, Villaggio	Vinjani, selo
Vitrinich, Villaggio	nepoznato
Xagvosd, Villaggio	Zagvozd, općina
Zimiauzi, Villaggio	Zmijavci, općina

Tablica 1.: Formaleonijevi toponimi u *Regimento D'Imoski* (1786.)

Formaleonijev korpus toponima, iako selektivnim načinom prikazan, temelji se u na terenskim istraživanjima, a rezultati su dosljedno podvrgnuti isključivo kriteriju dokumentarne objektivnosti i pouzdanosti. Zbog toga, usprkos razmjerno oskudnom gradivu i drugim nedostacima, pružaju vjerodostojnu sliku geografskog područja u razdoblju njegove dvojezične stvarnosti i složenosti. S druge strane, lingvistički promatrano, identitet Formaleonijevih informatora do danas je nepoznat pa nije utvrđeno s kim je surađivao dok je popisivao toponime. To su razlozi u kojima je, uslijed evidentne dokumentarne nepotpunosti, teško razlikovati integrirane posuđenice od izvornika, a stupanj morfonološke prilagodbe (ukoliko se promatra genetska i povijesna srodnost dvaju jezika) ne pruža u svim situacijama pouzdan kriterij raščlambe i vrednovanja¹⁴. Usporedbom toponima u Fortisovu *Putu po Dalmaciji* i Formaleonijevu registru toponima u *Dizionario delle Citta, Castelli, Villaggi, Valli, Laghi e Monti sogetti al Regimento D'Imoski* primjetan je bogatiji sadržaj kojeg u svjetlu toponomastičkih istraživanja nudi V. Formaleoni

¹⁴ U primjerima bilježenja toponima Zagvozd – Xagvosd ili Rašćane – Raschiane.

budući da se u Fortisovu tekstu u kartama i mapama navodi tek nekolicina toponima Imotske krajine: Cista, Imoski, Loquicich, Lovrech, Prolosaz, Runovich te rijeke Trebisat i Tiaglina¹⁵.

Unatoč nedostacima i neistraženim činjenicama, značaj četvrtoga sveska Formaleonijeva djela *Veneta Dalmatia* izniman je jer opisuje novostečena mletačka područja, a i prvi put je popisano područje Imotskog i okolice neposredno nakon pripojenja Mletačkoj Republici. Slabo spominjanje u hrvatskoj znanosti zasigurno otvara putove daljnjim istraživanjima Formaleonijeva djela kako na jezikoslovnoj tako i na antropološkoj, geografskoj ili povijesnoj razini.

Umjesto zaključka

Suvremeno istraživanje Formaleonijeve toponimije važno je i talijanskoj i hrvatskoj, u prvome redu dalmatinskoj, antroponomastičkoj znanosti. Iako je tekst s kraja 18. stoljeća, sadržaj mu je zanimljiv i izazovan za proučavanje. Opisuje razdoblje u kojem je formirana današnja Dalmacija pa se lako može inkorporirati u koncepte o drugoj polovici 18. stoljeća kao važnom razdoblju za nastajanje hrvatskog jezičnog standarda. U komparaciji s daleko poznatijim i bolje prepoznatim Fortisovim putopisima, Formaleonijev rad uvodi nove prostore dalmatinskog zaleđa pružajući precizne indikatore za sva daljnja sociodemografska, povijesna, geografska ili jezikoslovna istraživanja.

Literatura

Brozović, Dalibor, "O početku hrvatskoga jezičnoga standarda", *Jezik*, br. 52 (2005), str. 186-192.

Formaleoni, Vincenzo Antonio, *Topografia veneta ovvero Descrizione dello stato veneto secondo le più autentiche relazioni e descrizioni delle provincie particolari dello Stato marittimo e di Terra-ferma*, presso Giammaria Bassaglia, Venezia, 1787.

Fortis, Alberto, *Put po Dalmaciji*, Split, Marjan tisak, 2004.

Frančić, Anđela, "Preimenovanje naselja i (onomastička) komunikacija", *Filologija*, 30-31, (1998), str. 451 – 458.

Fuerst-Bjeliš, Borna, Zupanc, Ivan, "New 18th Century Venetian Border in Croatia and its Spatial and Demographic Implications", *Hrvatski geografski glasnik* 69/2 (2007), str. 41 – 52.

Giurgevich, Luana, *Il viaggiatore ideale di Alberto Fortis*, Trieste, 2007. URL: <http://www.openstarts.units.it/dspace/bitstream/10077/2607/1/TESI.pdf> (27.8.2010)

---

¹⁵ Više u: A. Fortis, *Put po Dalmaciji*, Marjan tisak: Split, 2004, str. 288 – 292.

Sapieha, Aleksander, *Podroze w krajach slowianskich odbywane*, Wroclaw, Zaklad Narodowy imienia Ossolinskich Wydawnictwo, 1983.

Schaub Gomerčić, Ines, "Pristup obradbi predijalne toponimije na hrvatskome dijelu Jadrana", *Folia Onomastica Croatica*, knj. 11 (2002), str. 175-188.

Šimundić, Mate, "Ekonomi Imotske krajine", *Čuvari baštine* (1989), str. 451-510.

Šimunović, Petar, *Istočnojadranska toponimija*, Logos, Split, 1986.

Valentinelli, Giuseppe, *Bibliografia della Dalmazia e del Montenegro*, Lj. Gaj, Zagabria, 1855.

Wolff, Larry, *Venice and Slavs: The Discovery of Dalmatia in the Age of Enlightenment*, Stanford University Press, Stanford, 2001.

Summary

VINCENZO FORMALEONI AND TOPONOMY OF DALMATIA IN THE 18th CENTURY

The Treaty of Passarowitz (1718.) makes the city of Imotski and the north-western part of Imotski green become a part of Venetian Republic, while the south-eastern part of the green remains in the possession of the Bosnian eyalat. This provisional border thus divides the region of Imotski into Venetian green on one side (46 km²) and Turkish green on the other (49 km²). This incident has not stopped inspiring scientists for centuries. That is why it has always been both a phenomenon and an interesting subject for historical, geographic and linguistic exploration for either Croatian or scientists from all over the world. An Italian cultural writer Antonio Vincenzo Formaleoni (1742. – 1797.) and Alberto Fortis in his masterpiece *Travels into Dalmatia*, both make an exceptionally important historical and linguistic pillars, which enable us to view with clarity the area and the circumstances of the southern part of Dalmatia in the turbulent 18th century. A travelog writer and a printer, Formaleoni publishes *Topografia veneta, ovvero descrizione dello stato veneto* in Venice in 1786. This is an extremely important piece of work for the Croatian onomastology as it systematically lists all the settlements of Venetian Republic's Dalmatia for the first time. It is divided into Dalmatian regions (*Dalmazia veneta*), while the region of Imotski is also geographically distinct and its toponomy described in detail in the chapter titled *Territorio D'Imoski*, where almost all the settlements at the time are listed alphabetically. As the famous Fortis' *Travels into Dalmatia* was published 14 years previously, both books provide information about Dalmatian area which intertwine at times. However, should we want to approach the subject comparatively, Formaleoni's contribution to development of Croatia's onomastology is more important because of his work *Dizionario delle Citta, Castelli, Villaggi, Valli, Laghi e Monti sogetti al Regimento D'Imoski*, which is actually the framework of this article but is also a proof of the active process of events in the field of toponomy in Dalmatia at the end of the 18th century.

Key words: *Vincenzo Formaleoni, Venetian Dalmatia, Regimento D'Imoski, toponomy.*

